

Студент 4 курсу
факультету обліку та аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ БОРЖНИКІВ БАНКУ З МЕТОЮ ВИЗНАЧЕННЯ СУМИ РЕЗЕРВІВ ЗА ПОСТАНОВАМИ НБУ № 279 ВІД 06.07.2000 РОКУ ТА № 23 ВІД 25.01.2012 РОКУ

Анотація. Розглянуто чинний з 2013 року порядок оцінки фінансового стану боржників з метою визначення суми резервів, що формуються банками України для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями; узагальнено його переваги та недоліки.

Аннотация. Рассмотрен действующий с 2013 года порядок оценки финансового состояния должников с целью определения суммы резервов, формируемых банками Украины для возмещения возможных потерь по активным банковским операциям; обобщены его преимущества и недостатки.

Annotation. The order of assessing the financial condition of the debtor aimed at determining the amount of reserves formed by the banks of Ukraine for making up possible losses on active banking operations, introduced in 2013 is considered its advantages and disadvantages are summarized.

Ключові слова: оцінка фінансового стану, економічні показники, ризик, банк, суб'єкти господарювання, боржник, резерв, коефіцієнт.

Стосовно постанови НБУ № 23, що набрала чинності 1 січня 2013 року і яка розроблена на основі міжнародних стандартів, змінюється порядок визначення фінансового стану боржників, методи визначення розміру суми формування резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями.

Мета статті – розглянути новий порядок оцінки фінансового стану боржників з метою визначення суми резервів, що формуються банками України для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності порівняно з порядком формування резервів, який існував до 2013 року.

Дане питання є новим і недостатньо розкритим, тому що новий порядок визначення фінансового стану боржників перебуває у стані доопрацювання і немає бази для більш детальних досліджень.

До 1 січня 2013 року була чинною Постанова НБУ № 279, за якою для здійснення оцінки фінансового стану позичальника – юридичної особи – банки України самостійно встановлювали значення основних економічних показників. Формули для розрахунку даних показників наведені в табл. 1.

Основні економічні показники за постановою НБУ № 279

Основні економічні показники	Формули розрахунку
1) коефіцієнт миттєвої ліквідності	$КЛ1 = \frac{Ав}{Зп},$ де Ав – високоліквідні активи, до яких належать грошові кошти, їх еквіваленти та поточні фінансові інвестиції; Зп – поточні (короткострокові) зобов'язання, що складаються з короткострокових кредитів і розрахунків із кредиторами
2) коефіцієнт поточної ліквідності	$КЛ2 = \frac{Ал}{Зп},$ де Ал – ліквідні активи, що складаються з високоліквідних активів, дебіторської заборгованості, векселів одержаних; Зп – поточні (короткострокові) зобов'язання, що складаються з короткострокових кредитів і розрахунків із кредиторами
3) коефіцієнт загальної ліквідності	$КП = \frac{Ао}{Зп},$ де Ао – оборотні активи; Зп – поточні (короткострокові) зобов'язання, що складаються з короткострокових кредитів і розрахунків із кредиторами
4) коефіцієнт маневреності власних коштів	$КМ = \frac{Вк - Ан}{Вк},$ де Вк – власний капітал підприємства; Ан – необоротні активи
5) коефіцієнт незалежності	$КН = \frac{Зк}{Вк},$ де Зк – залучені кошти (довгострокові та поточні зобов'язання); Вк – власний капітал
6) рентабельність активів	$P = \frac{Пч}{А},$ де Пч – чистий прибуток; А – активи
7) рентабельність продажу	$P = \frac{Пч}{Ор},$ де Пч – чистий прибуток; Ор – обсяг реалізації продукції (без ПДВ)
8) коефіцієнт обслуговування боргу	$К = \frac{(Нсм \times n) - (Зм \times n) - Zi}{Ск},$ де Нсм – середньомісячні надходження на рахунки позичальника протягом трьох останніх місяців (за винятком кредитних коштів); Ск – сума кредиту та відсотки за ним (за кредитами в іноземній валюті ця сума береться до уваги з урахуванням зміни валютного курсу); n – кількість місяців дії кредитної угоди; Зм – щомісячні умовно-постійні зобов'язання позичальника (адміністративно-господарські витрати тощо); Zi – податкові платежі та сума інших зобов'язань перед кредиторами, що мають бути сплачені з рахунка позичальника, крім сум зобов'язань, строк погашення яких перевищує строк дії кредитної угоди (за даними останнього балансу)

Згідно з чинною постановою НБУ № 23, яка набула чинності 1 січня 2013 року, НБУ встановив чіткі параметри та коефіцієнти, які мають бути розраховані кожним банком. Розрахунок даних показників наведений у табл. 2.

Основні економічні показники за постановою НБУ № 23

1) коефіцієнт покриття (ліквідність третього ступеня)	$K1 = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$
2) проміжний коефіцієнт покриття	$K2 = \frac{\text{Монетарні оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$
3) коефіцієнт фінансової незалежності	$K3 = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта балансу (пасив)}}$
4) коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом	$K4 = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Необоротні активи}}$
5) коефіцієнт рентабельності власного капіталу	$K5 = \frac{\text{Чистий прибуток/збиток}}{\text{Інвестований власний капітал}}$

Закінчення табл. 2

6) коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від операційної діяльності	$K6 = \frac{\text{Фінансові результати від операційної діяльності}}{\text{Чиста виручка від реалізації}}$
7) коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від звичайної діяльності	$K7 = \frac{\text{Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування}}{\text{Фінансових витрат та нарахування амортизації}} \text{ (Чиста виручка від реалізації + інші операційні доходи)}$
8) коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком	$K8 = \frac{\text{Чистий прибуток (збиток)}}{\text{Валюта балансу (актив)}}$
9) коефіцієнт оборотності оборотних активів	$K9 = \frac{\text{Чиста виручка від реалізації}}{\text{Оборотні активи}}$
10) коефіцієнт оборотності позичкового капіталу за фінансовими результатами від звичайної діяльності	$K10 = \frac{\text{Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування}}{\text{Фінансових витрат та нарахування амортизації}} \text{ Довгострокові та поточні зобов'язання}$

За підсумком розрахунку цих коефіцієнтів розраховується інтегральний показник, який визначає клас позичальника від 1 до 9, на відміну від раніше діючого від "А" до "Д" (табл. 3).

Враховуючи стан обслуговування боргу (термін простроченої заборгованості за кредитами та відсотками за користування кредитами) згідно з попереднім порядком формування резервів, класифікація кредитів була наступною:

- 1) "стандартна";
- 2) "під контролем";
- 3) "субстандартна";
- 4) "сумнівна";
- 5) "безнадійна";

Клас позичальника згідно Постанови № 279

Фінансовий стан позичальника (клас)	Обслуговування боргу позичальником (група)		
	"добре"	"слабке"	"незадовільне"
"А"	"стандартна"	"під контролем"	"субстандартна"
"Б"	"під контролем"	"субстандартна"	"субстандартна"
"В"	"під контролем", "субстандартна"	"субстандартна"	"сумнівна"
"Г"	"субстандартна", "сумнівна"	"сумнівна"	"безнадійна"
"Д"	"сумнівна"	"безнадійна"	"безнадійна"

Чинний порядок класифікує кредит римськими цифрами від I до V (табл. 4).

Клас боржника – юридичної особи – згідно з Постановою НБУ № 23

Клас боржника – юридичної особи	Стан обслуговування боргу				
	"високий"	"добрий"	"задовільний"	"слабкий"	"незадовільний"
1	I	I	III	IV	V
2	I	I	III	IV	V
3	I	II	III	IV	V
4	I	II	III	IV	V
5	II	II	III	IV	V
6	II	III	IV	IV	V
7	II	III	IV	IV	V
8	II	III	IV	IV	V
9	II	III	IV	V	V

Постановою НБУ № 23 були змінені значення коефіцієнтів резервування. Ці зміни можна простежити, розглянувши порівняльну табл. 5 [1; 2].

Таблиця 5

Порівняльна таблиця коефіцієнтів резервування

Постанова НБУ № 279		Постанова НБУ № 23	
Категорія заборгованості	Коефіцієнт резервування	Категорія якості за кредитом	Значення показника ризику кредиту
"стандартна"	2 %	I	0,01 – 0,06
"під котролем"	5 %	II	0,07 – 0,20
"субстандартна"	20 %	III	0,21 – 0,50
"сумнівна"	50 %	IV	0,51 – 0,99
"безнадійна"	100 %	V	1,00

Таким чином, якщо боржник-юридична особа, категорія заборгованості якої у 2012 році оцінювалась як "стандартна" і заборгованість яка за кредитом у розмірі, наприклад, 100 000 грн підлягала резервуванню:
 $100\,000 \times 2\% = 2\,000$ грн,

то у 2013 році категорія якості за кредитом оцінюється як I (найвища), а розрахунок буде наступним:

$$100\,000 \times 0,01 = 1\,000 \text{ грн.}$$

Новий порядок оцінки фінансового стану боржників забезпечує більш жорсткий підхід до класифікації позичальників, але встановлення значення показника ризику за кредитом у межах діапазонів здійснюється кожним банком на власний розсуд, що приводить до нівелювання самої оцінки фінансового стану позичальника. Визначення значення показника ризику за кредитом на рівні найменшого значення приводить до зменшення розміру резервів. Так, завдяки чинному підходу до резервування станом на 1 січня 2013 року банки України отримали прибуток у розмірі 4,9 млн грн [3] порівняно зі збитком у сумі 7,7 млн грн станом на 1 січня 2012 року в результаті зменшення розміру резервів за кредитними операціями [4].

Діюча методика оцінки фінансового стану боржника має певні недоліки. Жорсткий підхід до оцінки фінансового стану боржника на першому етапі (визначення класу боржника) зменшує свою ефективність надалі, оскільки банки на цих етапах розробляють свої внутрішні положення, в яких встановлюють більш привабливі для себе умови щодо зменшення розміру резервів, а також зменшення витрат і збільшення прибутку.

Наук. керівн. Мішин О. Ю.

Література: 1. Постанова Правління Національного банку України про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків № 279 від 6 липня 2000 року, зі змінами, внесеними згідно з Постановою Національного банку № 170 від 31 травня 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG4695.html. 2. Постанова Правління Національного банку України про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями № 23 від 25 січня 2012 року, зі змінами, внесеними згідно з Постановою Національного банку № 499 від 30 листопада 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>. 3. Основні показники українських банків на 1 січня 2012 року. // Деловая столица. – 2012. – № 10/564. – С. 3. 4. Основні показники українських банків на 1 січня 2013 року // Деловая столица. – 2013. – № 9/615. – С. 3.